

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

Strategisk miljøvurdering Natura 2000-plan 2022-2027

Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose
Natura 2000-område nr. 134
Habitatområde H118
Fuglebeskyttelsesområde F106

November 2021

Udgiver: Miljøstyrelsen
Redaktion: Miljøstyrelsen Sjælland

Forsidefoto:
Elle- og askeskov ved Dronningholm, Arrenæs

ISBN: 978-87-7564-837-5

Indhold

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027	4
1.1 Ikke teknisk resumé.....	4
1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer	5
1.2.1 Anden lovgivning	6
1.2.2 Andre relevante planer	6
1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nul-alternativ	8
1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen.....	8
1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet	11
1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed.....	11
1.4.2 Befolkningen	12
1.4.3 Menneskets sundhed	13
1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer	13
1.4.5 Materielle goder og kulturarv	13
1.4.6 Landskab.....	14
1.4.7 Arter	14
1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater	14
1.5 Eksisterende miljøproblemer	15
1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området	16
1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål.....	17
1.7 Planens indvirkning på miljøet.....	17
1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet	22
1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg.....	23
1.10 Overvågning	25

1. Miljørapport for Forslag til Natura 2000-plan 2022-2027

Den enkelte Natura 2000-plan er ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021 om miljøvurderinger af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) underlagt krav om miljøvurdering. SMV rapporten skal indeholde oplysninger, der følger af lovens bilag 4.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem kommunale og andre ansvarlige myndigheders handleplaner, der har fokus på forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen. Der kan således ikke i forbindelse med den statslige plan foretages en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da de statslige Natura 2000-planer ikke fastlægger, hvor den konkrete indsats skal gennemføres.

Natura 2000-område nr. 134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose består af habitatområderne nr. 118 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose og fuglebeskyttelsesområde nr. 106 Arresø.

På udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde nr. 106 findes ynglefuglene rørdrum, rørhøg, havørn og isfugl samt trækfuglen stor skallesluger. Natura 2000-planen har til hensigt at forbedre fx gennem pleje og drift af naturtyper eller gennem sikring af egnede levesteder forholdene for områdets fugle og arter. Tilstanden af levestederne forbedres også indirekte med tiltag som udtagning af lavbundsgrunde. Dvs. at planens indsatser for fugle på udpegningsgrundlaget forventes at kunne hjælpe til at sikre og have gavnlig effekt på bestande af fugle, som bevæger sig over landegrænser fx. mod overvintringspladser i Afrika (rørhøg) eller ynglepladser i Nordskandinavien (stor skallesluger).

Planens indsatser for trækfugle og trækkende ynglefugle på udpegningsgrundlaget kan potentielt påvirke arternes forekomst på vinterkvarterer og i yngleområder uden for landets grænser.

Det vurderes derfor, at Natura 2000-planen kan have en grænseoverskridende effekt.

Områdets terrestriske del er ikke geografisk forbundet med områder, herunder Natura 2000-områder, i udlandet. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen består i forhold til områdets terrestriske naturtyper udelukkende af tiltag fx. mht. drift og pleje, som vurderes at kunne påvirke lokalt. Det vurderes derfor ikke, at Natura 2000-planen har grænseoverskridende påvirkninger ud over de ovenfor beskrevne.

1.1 Ikke teknisk resumé

Natura 2000-planen medvirker til at sikre, at arter, fugle og naturtyper, som er omfattet af udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området på sigt opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau. Derudover har de planlagte indsatser en positiv effekt for den øvrige natur, fugle og arter, der findes i området, og Natura 2000-planen medvirker således til at sikre den biologiske mangfoldighed generelt.

Natura 2000-planen for området beskriver overordnet set en plejeindsats, som skal medvirke til at sikre levesteder, raste- og ynglesteder for fugle på udpegningsgrundlaget. Indsatsprogrammet

beskriver også et program for en plejeindsats, som skal medvirke til at sikre eksisterende beskyttede naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget.

Overordnet set medvirker planen til, at fugle på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus på nationalt niveau, og at øvrige arter og naturtyper opnår gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau.

Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen har fokus på at sikre synergieffekter, skabe større sammenhæng i naturen og sikre en mere naturlig dynamik i områderne fx ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi og udvidelse af arealer med urørt skov. Dette kan ske gennem eksisterende og kommende tilskudsordninger vedr. plejeindsatser, udtagning af kulstofholdige lavbundsjord og aftaler om udlægning af urørt skov.

Indsatser beskrevet i planen bidrager til at skabe flere muligheder for naturoplevelser for lokalbefolkningen i området. Mere sammenhæng i naturen kan bl.a. realiseres vha. tilskudsordninger til sikring af pleje samt omlægning af lavbundarealer til naturarealer. Udtagning af lavbundsarealer vil desuden sikre, at CO₂ bindes i jorden, og indsatsen forventes dermed have en positiv klimaeffekt.

1.2 Planens indhold, hovedformål og andre relevante planer

Indhold

Natura 2000-planen består af målsætninger for det enkelte Natura 2000-område og områdets udpegningsgrundlag, samt et indsatsprogram, der angiver retningslinjer for planens gennemførelse i planperioden 2022-2027. Målsætningerne består af overordnede målsætninger for hele Natura 2000-området samt konkrete målsætninger og afvejning af modstridende naturinteresser. Retningslinjerne om naturområdernes forvaltning i indsatsprogrammet, har både konkret og generel karakter. Endelig indeholder Natura 2000-planen et oversigtskema, der viser naturtyper og arter på områdets udpegningsgrundlag.

Hovedformål

For området findes følgende overordnede målsætninger i forslag til Natura 2000-planen.

Naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget skal bidrage til at opnå gunstig bevaringsstatus på biogeografisk niveau (nationalt niveau for fuglene). Målet er, at

- At områdets naturtyper udgør et sammenhængende naturområde omkring Arresø med skovforekomster af især bøg på muld (9130), elle- og askeskov* (91E0) og lysåbne naturtyper af særligt rigkær (7230) og tidvis våd eng (6410) på Arrenæs og i Ll. Lyngby Mose. Ellemosen er især præget af noget sure naturtyper som skovbevokset tørvemose* (91D0), hængesæk (7140), tidvis våd eng (6410) og herudover elle- og askeskov* (91E0). Ved interessekonflikt prioriteres hængesæk (7140) over skovbevokset tørvemose* (91D0).
- At der er sikret egnede og tilstrækkeligt uforstyrrede levesteder for rørdrum, rørhøg og havørn samt raste- og overnatningsområder for stor skallesluger. Ved interessekonflikt prioriteres store sammenhængende områder med gammel våd rørskov højere end etablering af nye lysåbne rigkær på levestederne.
- At der i området sikres levesteder for stor vandsalamander og stor kærguldsmed.

- At områdets naturtyper med stærkt ugunstig bevaringsstatus som tidvis våd eng (6410), hængesæk (7140) og rigkær (7230) prioriteres højt og sikres. Forekomsterne søges øget og sammenkædet, hvor det er muligt.
- Områdets økologiske integritet sikres i form af en for naturtyperne hensigtsmæssig drift/pleje og hydrologi, en lav næringsstofbelastning samt gode spredningsmuligheder for naturtypernes karakteristiske og sjældne arter samt for arterne på udpegningsgrundlaget. Den økologiske integritet for området sikres derudover ved god vandkvalitet gennem reduceret tilførsel af næringsstoffer og miljøfarlige stoffer, hvilket reguleres gennem vandområdeplanerne.

1.2.1 Anden lovgivning

Natura 2000-planen er bindende for myndighederne. Det vil sige, at alle myndigheder skal lægge Natura 2000-planen til grund i arealdrift på egne arealer, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt. Offentlige lodsejere er bundet af planens målsætninger og kan vælge at gennemføre disse direkte i egne drifts- og plejeplaner. På lovområder som f.eks. fiskeriloven og vildtforvaltningsloven, hvor staten er myndighed, kan der følges op med nationale strategier.

Natura 2000-planen tilsidesætter ikke øvrig lovgivning, og den indsats, som iværksættes for at sikre planens gennemførelse, skal have de fornødne tilladelser, dispensationer m.v., på grundlag af konsekvensvurderinger, hvor dette er nødvendigt i henhold til lovgivningen herom. I det omfang, indsatsen entydigt kan defineres som nødvendig for lokalitetens forvaltning, er en konsekvensvurdering efter habitatdirektivet ikke påkrævet, men der kan kræves tilladelse eller godkendelse efter anden lovgivning.

Der er ikke gennemført vurdering i henhold til habitatdirektivets artikel 6.3 af de enkelte Natura 2000-planer, idet planer, som direkte er forbundet med eller nødvendige for Natura 2000-områdets forvaltning, ikke er omfattet af kravet om screening og evt. konsekvensvurdering.

1.2.2 Andre relevante planer

Anden generations Natura 2000-planer for 2016-2021 blev vedtaget i april 2016, og de opfølgende kommunale handleplaner blev endeligt vedtaget i foråret 2017.

Første generations Natura 2000-planer (2010-2015) fastlagde rammerne for en række grundlæggende indsatser, som f.eks. rydninger, forbedrede hydrologiske forhold og iværksættelse af plejetiltag. Disse indsatser blev fastholdt og videreført i anden generations Natura 2000-planer (2016-2021). I tredje generation Natura 2000-planer igangsættes nye indsatser med særlig fokus på fortsat pleje til sikring af beskyttede naturtyper, fugle og arter, sikring af naturlig dynamik og større sammenhængende arealer fx udlægning af arealer til urørt skov, udtagning af lavbundsjord og ved at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi.

Natura 2000-planer, som omfatter fredskovpligtige arealer, og dermed er omfattet af skovloven, skal revideres med 12 års mellemrum, jf. skovlovens § 16, stk. 2. Det betyder således, at Natura 2000 skovplanerne, som er en del af 1. generations Natura 2000-planer, er gældende fra 2010 til udgangen af 2021 og at der i forbindelse med udarbejdelse af tredje generations Natura 2000-planer, også vil ske en revision af den del af Natura 2000-planerne, som omfatter fredsskovpligtige arealer.

Vandområdeplaner og EU's havstrategi

N134 er beliggende i vandområdedistrikt Sjælland. Vandområdets økologiske og kemiske tilstand fremgår af vandplanen for området.

For de Natura 2000-områder som også er omfattet af en vandområdeplan og Danmarks Havstrategi, er målsætninger og retningslinjer for indsatser om vandkvalitet, næringsstoffer, miljøfremmede stoffer, hydrologi og fysiske forhold samlet i vandområdeplanen og/eller i basisanalysen med tilhørende indsatskatalog og havstrategien. Disse mål og indsatser vil bidrage til at forbedre vandmiljøet og vandkvaliteten i Natura 2000-områderne og understøtte Natura 2000-planens målsætninger.

Landsplandirektiver og kommuneplaner

Natura 2000-områderne, der er udpeget i medfør af miljømålsloven, skal fremgå af landsplandirektiver og kommuneplaner. I henhold til Bekendtgørelse om planlægning nr. 1157 af 1. juli 2020, må kommuneplaner ikke stride mod en Natura 2000-plan, jf. lov om miljømål m.v. for internationale naturbeskyttelsesområder (miljømålsloven), en handleplan efter samme lovs § 46 a eller regler udstedt i medfør af samme lovs § 36, stk. 3, eller stride mod en Natura 2000-skovplan, jf. kapitel 4 i lov om skove. Af redegørelsen til planforslag, der ikke er direkte forbundet med eller nødvendig for et Natura 2000-områdes forvaltning, skal jf. bekendtgørelse om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter, indgå en vurdering af planforslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Klimasikring

Regeringen har i december 2012 udgivet en handlingsplan for klimasikring af Danmark. Planen indeholder en lang række regeringsinitiativer, der skal medvirke til at skabe bedre rammer for klimatilpasningen lokalt. De enkelte kommuner har udarbejdet en klimatilpasningsplan. En vurdering af samspejlet mellem den kommunale klimatilpasningsplan og Natura 2000-planen forudsætter kendskab til, hvor de forudsatte indsatser i Natura 2000-planen konkret vil blive gennemført sammenholdt med de indsatser, der skal gennemføres som led i klimatilpasningsplanen.

Kommunal klimatilpasningsplan

Såfremt konkrete projekter som led i den kommunale klimatilpasningsplan kan påvirke udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering af projektet, inden det kan gennemføres. Dette gælder dog ikke, hvis projektet gennemføres som led i Natura 2000-planen og dermed har som delformål at sikre, at naturtyper og arter opnår gunstig bevaringsstatus.

Natur- og Biodiversitetspakke

I december 2020 blev der indgået aftale om Natur- og biodiversitetspakken, som har til formål at fremme natur og biodiversitet i Danmark og bidrage til at bremse naturens tilbagegang. Natur- og biodiversitetspakken skal gennemføres i perioden 2021-2024. Med Natur- og Biodiversitetspakken er der bl.a. afsat midler til udpegning af naturnationalparker, udlægning af urørt skov, forbedring af havmiljøet og udarbejdelse af strategi for forvaltning af truede arter.

Det fremgår af Lov om naturnationalparker, at ansøger, i forbindelse med ansøgningsfasen til etablering af naturnationalparken, skal udarbejde en projektbeskrivelse for etablering af naturnationalparken, samt en forvaltningsplan for området. Planen skal tage højde for internationale naturbeskyttelsehensyn, herunder skal det fremgå af redegørelsen, om forvaltningsplanens gennemførelse er afhængig af tilladelser, godkendelser eller dispensationer ligesom der skal indgå en beskrivelse af nuværende status for naturen i området. Forvaltningsplanen er tiltænkt at skulle sikre en vildere naturforvaltning, bl.a. i Natura 2000-områder. Det fremgår i den forbindelse af lov om naturnationalparker, at det forudsættes, at den vildere naturforvaltning er i overensstemmelse med bevaringsmålsætninger i Natura 2000-planen for berørte områder.

Forbud mod gødskning, sprøjtning og omlægning af §3-arealer

Pr. 1. juli 2022 træder et forbud mod sprøjtning, gødskning og omlægning af § 3-arealer i kraft. Forbuddet vil gælde alle arealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, stk. 2 og 3 og vil i praksis hovedsageligt have betydning for ferske enge og strandenge, hvor der i dag kan være en lovlig drift med sprøjtning, gødskning og/eller omlægning. For de øvrige § 3-beskyttede naturarealer gælder der som udgangspunkt allerede et sådant forbud. En delmængde af de § 3 strandenge kan også være kortlagt som habitatnatur, mens de ferske enge ikke har en tilsvarende habitatnaturtype. Lovændringen forventes at have en gavnlig synergieffekt på Natura 2000-områderne, herunder evt. fugle og arter på udpegningsgrundlaget, samt de kortlagte habitatnaturtyper, både i form af en direkte effekt på de kortlagte strandenge og indirekte ved at mindske eventuel randpåvirkning.

1.3 Nuværende naturtilstand i Natura 2000-området og Nulalternativ

I basisanalysen, der danner grundlag for Natura 2000-planen, er der foretaget en nærmere gennemgang af den nuværende naturtilstand i området.

1.3.1 Nuværende naturtilstand jf. basisanalysen

Inden for området er der i alt kortlagt ca. 77 ha lysåbne naturtyper. Naturtilstanden for rigkærene (7230) fordeler sig med ca. 1/6 i høj tilstand, 2/3 i god tilstand og ca. 1/6 i moderat tilstand. Ca. 3/4 af forekomsterne for tidvis våd eng (6410) er i god naturtilstand og resten i moderat naturtilstand. Også for kalkoverdrev (6210) er forekomsterne helt overvejende i god naturtilstand, mens det for hængesæk (7140) er knap halvdelen af forekomsterne der er i god naturtilstand mens resten i moderat naturtilstand. Urtebræmme (6430) har ikke et tilstandssystem.

I området er den altovervejende kortlagte skovnaturtype bøg på muld (9130) med 124 ha kortlagt areal. Herefter er der kortlagt relativt store arealer med elle- og askeskov (91E0) med 71 ha.

For bøg på mor (9110) og bøg på muld (9130) udgør arealet med 6 store træer eller mere/ha hhv. ca. 50 % og ca. 25 %, imens andelen med 1-5 store træer/ha udgør ca. 50 % af arealet. Størstedelen af arealet for ege-blandskov (9160) og stilkege-krat (9190) har 1-5 store træer/ha. Skovbevokset tørvemose (91D0) og elle- og askeskov (91E0) har størstedelen af forekomsterne med mindre end ét stort træ/ha. Hovedparten af arealet for alle skovtyperne har 1-5 stående dødt ved/ha, bort set fra elle- og askeskov (91E0), hvor ca. 25 % af arealet har mere end 6 stk. stående dødt ved/ha. Bøg på mor (9110) har under halvdelen af arealet med 1-5 stående dødt ved/ha og resten med mindre end et stk. stående dødt ved/ha. Tilsvarende er gældende for liggende dødt ved, hvor hovedparten af arealet for alle skovtyperne har 1-5 stk. liggende dødt ved/ha, bort set fra bøg på muld (9130), elle- og askeskov (91E0) og stilkege-krat (9190), hvor mindst 25 % af arealet har mere end 6 stk. stående dødt ved/ha.

Arealer med bøg på muld (9130) har jf. seneste Artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand tydelige spor efter skovdrift og der mangler generelt store træer og dødt ved. Også elle- og askeskov (91E0) mangler generelt store træer og dødt ved jf. rapporten. Dette er også generelt tilfældet i dette område.

I området er der kortlagt 26 småsøer med hhv. 20 af habitatnaturtypen næringsrig sø (3150), 5 af habitatnaturtypen kransnålealge-sø (3140) og en enkelt småsø af habitatnaturtypen søbred med småarter (3130). De er helt overvejende tilstandsvurderet i god tilstand dog med en sø i moderat

tilstand for hver af søtyperne næringsrig sø (3150) og kransnålealge-sø (3140). 2 næringsrig søer (3150) er i høj tilstand.

Herudover er der i området 2 søer over 5 ha. Arresø er af naturtypen næringsrig sø (3150), mens naturtypen for Alsønderup Eng sø er ukendt. Arresø har et areal på 40 km² og modtager vand fra en række tilløb, hvoraf de fire største er Ramløse Å, Pøleå, Æbelholt Å og Lyngby Å. Søen afvander via Arresø Kanal i dens vestlige ende. Afløbet er reguleret via en sluse. Miljømålet for Arresø er god økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en dårlig miljøtilstand på grund af forekomsten af fisk. Miljømålet for Alsønderup Eng sø er dårlig økologisk tilstand. I basisanalysen for vandområdeplaner 2021-2027 er søen vurderet til at have en dårlig miljøtilstand på grund af fytoplankton.

I dette område findes der 3,4 km vandløb, der er omfattet af vandområdeplanen for Sjælland. Habitatnaturtypen "Vandløb med vandplanter" (3260) er registreret på 2,6 km i vandløbene Æbelholt Å, Ramløse Å samt en kanal på Hovgårds Eng.

I Natura 2000 området er der kortlagt 26 levesteder for stor vandsalamander. 23 af de 26 søer har god til høj tilstand, imens tre søer er i moderat tilstand. Ofte har søer i høj eller god tilstand en større andel med submers vegetation og flydeplanter samt lavere andel af bredden med skyggepåvirkning i modsætning til søer i moderat tilstand. Størstedelen af søerne er ikke påvirket af jordbrugsdrift og med deraf lav andel med trådalger. Søer i god tilstand vurderes at være velegnede levesteder for stor vandsalamander, mens søer i moderat tilstand vurderes pt. at være mindre gode levesteder for arten.

Stor kærguldsmed er fundet på én lokalitet i området og har ikke en regelmæssig forekomst. Da den ikke er stedfast og kan findes på forskellige egnede lokaliteter fra år til år, vurderes det sandsynligt, at arten kan findes i andre søer i området og der ikke er trusler mod artens fortsatte tilstedeværelse i området.

Jf. DCE's NOVANA-afrapportering i den seneste NOVANA-periode fra 2012-2017 er stor kærguldsmed i forbindelse med NOVANA-overvågningen udelukkende fundet i Østdanmark, men der er i de senere år gjort fund af arten i Jylland, på Fyn og Bornholm. Der er således tale om en overordnet positiv udvikling for arten i Danmark. Fremgangen for arten de sidste 10 år har især været knyttet til bestanden i Nordøstsjælland.

Skæv- og sumpvindelsnegl er fundet på samme to lokaliteter og vurderes at have en stabil forekomst men dog ikke særlig udbredt inden for området. Der vurderes ikke at være trusler mod artens fortsatte tilstedeværelse i området.

Jf. DCE's NOVANA-afrapportering 2012-2017 nævnes, at sumpvindelsnegl er relativt udbredt i den kontinentale region af Danmark, at bestandstæthederne her er relativt høje og, at det er vanskeligt at vurdere udviklingen i bestandstørrelsen. I DCE-rapporten har skæv vindelsnegl en fragmenteret udbredelse i den kontinentale region. Der er fundet nye forekomster af skæv vindelsnegl i de to overvågningsperioder, som sandsynligvis i en vis udstrækning repræsenterer hidtil oversete forekomster frem for nyetablerede bestande i forhold til den viden om artens forekomst og udbred. Der kan derfor ikke beskrives en udvikling for arten.

Der er kortlagt fem levesteder for rørdrum og ni levesteder for rørhøg som alle er i enten høj eller god tilstand. Den helt overordnede gode tilstand skyldes primært favorabel vegetationshøjde af rørskovene og gode hydrologiske forhold med en høj vandstand samt ringe forstyrrelse. Der er kortlagt mindre rørskovsarealer, men området rummer tilstrækkeligt med sammenhængende rørskove til at sikrer, at de rugende fugle har gode yngleforhold i form af stor sikkerhed for eventuelle prædatorer. Levestederne med god tilstand har et lavere areal med rørsump og i beskedent omfang en mindre grad af afvanding eller forstyrrelse.

Havørn har gode muligheder for at søge føde i området, for der er mange vandfugle, som raster eller yngler omkring de mange mindre og større søer som Esrum Sø og Arresø. Der er også gode muligheder for at finde egnede redetræer i området. Forstyrrelser kan være en trussel for havørn i yngletiden, men da skovejer har taget vidt hensyn med afspærring for færdsel omkring redetræer, vurderes der således ikke umiddelbart at være trusler mod artens fortsatte yngleforekomst i området. Isfugl er ikke fundet ynglende i området, men med gode uforstyrrede yngle- og fouragerings muligheder omkring Arresø vurderes det, at der er en række egnede ynglelokaliteter for arten inden for området.

Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for fugle (2018-2019) er antallet af ynglende havørne i fuglebeskyttelsesområderne og generelt i Danmark steget ift. tidligere NOVANA-overvågning i 2004.

Isfugl er ikke fundet ynglende i den seneste NOVANA overvågning, men med gode uforstyrrede yngle- og fouragerings muligheder omkring Arresø vurderes det, at der er en række egnede ynglelokaliteter for arten inden for området. Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for fugle (2018-2019) er der i 2018 i NOVANA registreret 4 ynglepar af isfugl inden for de fuglebeskyttelsesområder, hvor arten er på udpegningsgrundlaget, og bestanden vurderes at være stabil men fluktuerende siden 1980.

Forekomsten af trækfuglen stor skallesluger i området afhænger i høj grad af vinterens strenghed nord og øst for Danmark og i visse år ses arten kun ret fåtalligt. Stor skallesluger har i visse år en væsentlig tilstedeværelse i området, som gør at området har stor betydning for arten. Med baggrund i Arresøs store bestand af fredfisk og mulighed for uforstyrrede overvintringsområder vurderes der ikke umiddelbart at være trusler for arten fortsat vil kunne finde gode fouragerings- og overvintrings muligheder i hårde vintre i området.

Jf. DCE's NOVANA-afrapportering for fugle (2018-2019) er bestanden af stor skallesluger i Danmark overordnet set stabil, men med nogle forholdsvis store år-til-år variationer.

Af fredede arter i området kan bl.a. nævnes løgfrø og orkideen pukcellæbe. Flere tiltag med at etablere nye søer og pleje området omkring søer og kær har positive effekter på arternes forekomst og fortsatte tilstedeværelse i området. Bæver findes også i området og dens tilstand og udvikling følges nøje af myndighederne.

En række naturtyper og levesteder for arter og fugle, som området er udpeget for at beskytte, kræver vedvarende drift for at sikre eller genoprette gunstig bevaringsstatus. Det gælder fx en række lysåbne naturtyper. Samtidig kræver andre naturtyper og levesteder i moderat til dårlig tilstand tiltag, der kan imødegå forringelse.

Hvis ikke indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at naturtilstanden på en stor andel af naturarealerne og den hensigtsmæssige drift af levesteder for stor vandsalamander ikke fastholdes. Der er ligeledes risiko for at naturtilstanden ikke vil blive forbedret på bl.a. hængesæk, rigkær og tidvis våd eng, da der er behov for en fremadrettet sikring af hensigtsmæssig drift generelt. Naturtilstanden vil potentielt set heller ikke blive forbedret på bl.a. skovbevokset tørvemose, rigkær og tidvis våd eng, hvor uhensigtsmæssig hydrologi også er et problem. Der er ligeledes risiko for, at den gode naturtilstand i småsøer og levesteder for stor vandsalamander forringes hvis en hensigtsmæssig drift ikke opretholdes. Manglende pleje og fastholdes af naturtypernes gode tilstand medfører en risiko for at der ikke sikres levesteder for områdets mange arter, herunder fredede og rødlistede arter.

Hvis ikke indsatsen i programmet om udtagning af kulstofholdige lavbundsjord, der kan være kan være til gavn for stor vandsalamander, realiseres, kan en del levesteder for stor vandsalamander fastholdes i moderat tilstand. Manglende realisering af denne indsats vil således også medføre, at planen ikke bidrage til at reducere udledningen af CO₂ og et renere vandmiljø eller bidrager til udbygning og større robusthed af naturområder.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at de biologiske forhold omkring småsøerne forandres som følge af, at eksisterende lysåbne søer kan gro til ved manglende plejetiltag eller manglende genopretning af hydrologiske forhold. Dette kan medvirke til, at bestanden af stor kærguldsmed, skæv- og sumpvindelsnegl ikke sikres og at bevaringsstatus for arterne forringes på biogeografisk niveau.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for, at tilstanden af levesteder for rørhøg og rørdrum forringes, da planen skal bidrage til at sikre, at levestederne ikke gror til.

Manglende realisering af indsatser som urørt skov og skovnaturtypebevarende drift og pleje kan yderligere betyde at flere skovstrukturer som mere dødt ved ikke skabes til gavn generelt for skovnaturtyper og arter tilknyttet skov. Omvendt betyder den manglende realisering af indsatser, at stisystemer og våde skovnaturtyper ikke påvirkes ved hensigtsmæssig hydrologi, der kan gøre delområder vådere. Adgangsforhold vil derfor være uændret. Også evt. manglende udsætning af større, græssende dyr og rydning af nåletræer betyde, at oplevelsen med dyrene og en øget erosion og udvaskning af næringsstoffer, udebliver.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for at landskabsværdien ikke øges, idet naturtyper og søer ikke plejes eller krat og yngre skov ikke ryddes med henblik på at skabe større driftsenheder og robusthed for lysåbne og skovnaturtyper.

Hvis ikke indsatsprogrammet i planen for tredje planperiode realiseres, er der risiko for at den biologiske mangfoldighed i området generelt stagnerer. Dette kan for befolkningen betyde, at de ikke får adgang til naturområder af højere kvalitet, samt at de rekreative aktiviteter, som f.eks. motion kan blive mindre attraktive, og dermed udebliver den positive effekt på befolkningens sundhed.

1.4 Den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet

I dette afsnit beskrives de øvrige miljøforhold i og udenfor Natura 2000-området, der kan blive væsentligt berørt af Natura 2000-planen.

1.4.1 Flora, fauna og biologisk mangfoldighed

Planens indsats om at opnå størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper, bidrager til at sikre en hensigtsmæssig naturtilstand af naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget og for øvrige naturtyper og arter, der findes inden for området. Planens indsats om udarbejdelse af en national strategi for forvaltning af truede og rødlistede arter bidrager positivt i forhold til forvaltning af arterne.

Planens indsats om udtagning af lavbundsjord kan bidrage til at skabe større sammenhængende naturområder med større robusthed til gavn i området for naturtyper på vådbund som

fx rigkær og tidvis våd eng og arter tilknyttet naturtyper på vådbund som fx stor vandsalamander, sump vindelsnegl og rørhøg.

Tilgroning med høje græsser/urter og vedplanter, forekomst af invasive arter samt kunstig afvanding forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter. Dette er tilfældet på områdets lysåbne naturtyper. Pleje vil modvirke denne udvikling og vil desuden medvirke til, at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, får forbedrede forhold eller fastholes i god tilstand.

Planens indsats om hensigtsmæssig hydrologi, som følge af realisering af hydrologiprojekter, eller udtagning af lavbundslande kan bl.a. medvirke til at sikre, at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation for skov- og lysåbne naturtyper, genindfinder sig i området. Dette vil især gavne områdets skovbevokset tørvemose og hængesæk, tidvis våd eng og rigkær. Dette vil potentielt kunne have en positiv, indirekte påvirkning på fuglearter som rørdrum og rørhøg. Planens indsats om at sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi kan ligeledes medvirke til at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området får forbedrede hydrologiske forhold.

Området rummer store arealer med skovnaturtyper af især bøg på muld og elle- og askesump. Planens indsats med at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje er til gavn for bøg på muld og andre skovnaturtyper men også til gavn for tilknyttede fugle og arter.

En del af Natura 2000-området udlægges til urørt skov. Urørt skov har til hensigt at styrke natur og biodiversitet ved at etablere store sammenhængende naturområder, hvor naturen så vidt muligt får lov til at udvikle sig på naturlige præmisser. Dette medfører, at kommerciel skovdrift ophører med det formål at fremme biodiversitet. Konkret betyder dette at der gennemføres græsning, veteranisering af træer, hensigtsmæssig hydrologi, fjerne ikke-hjemmehørende træarter og andre tiltag til fordel for biodiversiteten. Urørt skov kan potentielt have betydning for naturtilstanden af naturtyper og arter i området. Også planens indsats om udlægning af urørt skov skaber potentielt større variation i skovene med forventeligt flere skovlysninger, mere dødt ved og store, gamle træer. Denne indsats skaber gode rammer for biodiversiteten i området generelt.

Med planens indsats for naturtyper på udpegningsgrundlaget sikres samtidig § 3-beskyttet natur i området samt fredede og rødlistede arter. Særlige arter i området er behandlet under afsnittet "Arter".

1.4.2 Befolkningen

Natura 2000 område N134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose er beliggende i Gribskov, Halsnæs og Hillerød Kommuner, der har et indbyggertal på samlet ca. 124.000. Natura 2000 planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. Sikringen af den eksisterende natur kan have betydning for arealanvendelsen, idet der kan forekomme arealer, som i forbindelse med gennemførelsen af planen vil blive omfattet af en plejeindsats, som f.eks. vil kunne medføre en ændret drift på arealerne. Dette kan være tilfældet ved udtagning af lavbundslande.

Planen indeholder desuden en mulig indsats om udlægning af urørt skov. Udlægning af urørt skov og etablering af hensigtsmæssig hydrologi kan medføre en ændret tilgængelighed af områder på visse tidspunkter af året, som følge af fx mere vådbund, væltede træer og eventuelle hegninger. Der er i dag offentlig adgang til store dele af området. Det kan ikke udelukkes, at mulighederne for

at færdes i området og udnytte området rekreativt, fx i forbindelse med større arrangementer og aktiviteter, potentielt kan ændre sig i det område hvor urørt skov etableres.

Miljøstyrelsen arbejder på en løbende opdatering af oversigt over naturtyper, arter og fugle som findes i væsentlig forekomst i Danmark og om der er behov for yderligere sikring mod forstyrrelser med fokus på træk- og ynglefugle samt pattedyr. Denne indsats vil også potentielt kunne medføre ændring i adgangsforhold.

1.4.3 Menneskets sundhed

Da store dele af Natura 2000-området ligger bynært udnyttes dele af de offentlig tilgængelige områder til rekreative aktiviteter, som bidrager til menneskets sundhed. Natura 2000-planen har til formål at sikre, at de beskyttede naturtyper opnår en gunstig naturtilstand og at levesteder tilsvarende opnår en for arterne gunstig tilstand. Natura 2000-planen vil potentielt kunne medføre, at den rekreative udnyttelse af områder udlagt til urørt skov ændrer sig, ligesom der vil være øget fokus på formidling af naturen til gavn for brugere af området. Det vurderes således, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, idet den rekreative udnyttelse kan fortsætte. Sikringen af den beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt.

1.4.4 Jordbund, vand, luft og klimatiske faktorer

Mulig etablering af ny natur på lavbundsarealer kan bidrage til at skabe større sammenhæng mellem de eksisterende naturarealer. Realisering af natura 2000-planen kan betyde at mængden af dødt ved i områdets skove øges, hvilket vil fremme en vis tilbageholdelse af CO₂. Endvidere vil udtagning af lavbundslande eller etablering af mere hensigtsmæssig hydrologi kunne fremme tilbageholdelse af CO₂ i mosetørv. Sådanne indsatser vil påvirke kystvande, søer og vandløb positivt og bidrage til realisering af vandområdeplanen for området.

Som en del af indsatsen med udlægning af urørt skov kan der blive etableret mere hensigtsmæssig hydrologi, hvilket lokalt kan få betydning for overflade- og grundvand.

Planens indsats om at reducere omfanget af arealer med rødgran og ikke-hjemmehørende træarter i forbindelse med udlægning af urørt skov, kan potentielt betyde en ændring i udvaskning af næringsstoffer. Ligeledes kan udsætning af større græsserede dyr potentielt medfører slid på å og søbrinker.

Det vurderes at vedtagelse af planen ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.

1.4.5 Materielle goder og kulturarv

Natura 2000-planens indsatser omfatter pleje af naturtyper, hvilket potentielt kan påvirke adgangen til og kvaliteten af kulturarv eller områder, som har betydning for lokalbefolkningen. Planens indsatser berører ikke områder omkring kirker, mindesmærker eller andre menneskeskabte værdier, herunder den arkitektoniske og arkæologiske arv.

I forhold til kulturarv er der i Natura 2000-området få fredede fortidsminder og et par kulturarvsarealer, herunder et voldsted, Dronningholm på Arrenæs, der blev anlagt på en holm, omgivet af en vandgrav og ringvold, omkring år 1200 og et voldsted fra ca. 1300-tallet på Hovgårds

Pynt. Herudover findes flere fredede rundhøje. Adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er vurderet under emnerne "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Befolkningen" og "Menneskets sundhed".

Ved etablering af urørt skov forventes udbuddet af certificeret træ fra de udpegede arealer potentielt påvirket med et mindre udbud.

1.4.6 Landskab

Natura 2000-område nr. 134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose ligger i et landskab domineret af Arresø omgivet af sønære store moseområder og store rørskove samt flere skovområder. I stenalderen var Arresø-området en lavvandet fjord, der bl.a. omfattede de omliggende moser Ryeng, Ellemosen og Lille Lyngby Mose. Ved strandvoldsdannelser og landhævning afspærredes fjorden efterhånden fra havet og blev til en ferskvandssø med afløb via Arrenakke Å til Roskilde Fjord. Derfor er Lille Lyngby Mose kalkrig på grund af de lag af snegle- og muslingeskaller, der blev aflejret dengang, der var fjord, og som stadig ligger nede i jorden. Af lysåbne naturtyper er området rigt på forekomster af artsrige rigkær, som især findes ved Lille Lyngby Mose og sydøstsiden af Arrenæs. I den nordlige del af området indgår en del af Ellemosen i Natura 2000-området, som er tørvegravene, der nu mest fremstår som hængesække. I skovområderne er det især bøg på muld og elle- og askeskov, som er fremtrædende skovtyper.

Det vurderes, at planen med dens indsatser vil kunne påvirke landskabet, fx hvis der udlægges urørt skov, ændres i hydrologien i området, udtages lavbundsjord eller hvis krat og yngre skov ryddes med henblik på at skabe større driftsenheder og robusthed for lysåbne naturtyper. Ligeledes vil planen kunne påvirke oplevelsen af landskabet.

1.4.7 Arter

Natura 2000-område nr. N134 rummer ud over flere arter på udpegningsgrundlaget også flere sjældne, fredede og rødlistede arter, heriblandt bilag IV arten løgfrø. Områdets rigkær rummer flere orkidearter som fx. pukellæbe og sump-hullæbe, men også arter som vibefedt og almindelig månerude. Da planen sikre den lysåbne vegetation ved pleje forbedres området særlige plantesamfund ligeledes. Også bilag IV arterne spidssnuet frø, stor kærguldsmed og stor vandsalamander har gavn af pleje af søbredder og lysåbne naturtyper, der skaber bedre levesteder for arterne.

Natura 2000-planen vil kunne påvirke forskellige arter i området eller arter som lever i tilstødende områder, da planen indeholder indsatser til forbedring af habitater og levesteder for arter. Bl.a. vil en hensigtsmæssig pleje af lysåbne naturtyper og en naturtypebevarende drift for skov og udlæg til urørt skov gavne arter tilknyttet lysåbne eller skovtyper.

De nævnte karplanter vil kunne påvirkes af plejeindsatser på naturarealerne i form af græsning og rydning, og fugtigbundsarter vil kunne påvirkes af indsatser til forbedring af hydrologi. Områdets arter tilknyttet vandhuller som fx stor kærguldsmed og stor vandsalamander vil f.eks. også kunne påvirkes af indsatser i forhold til pleje og etablering af hensigtsmæssig hydrologi for naturtyperne. I forbindelse med udlæg til urørt skov kan veteranisering af træer, forøgelse af dødt ved og skabelse af lysninger skabe bedre forhold for mosser, svampe og biller.

1.4.8 Fredninger, fredede områder og vildtreservater

I Natura 2000-område nr. 134 findes en del større og dele af mindre fredede arealer. Her kan nævnes Lille Lyngby Mose og Hovgårds Pynt (Hovgårds Eng) samt Ellemosen. Flere af de øvrige fredninger er enten forholdsvis små eller strækker meget begrænset ind i området. Formålet for fredningen af Lille Lyngby Mose er at bevare de biologiske og landskabelige interesser, herunder særligt de betydelig botanisk interesse, der knytter sig til Ll. Lyngby mose og mosen som en vigtig yngle- og rastelokalitet for adskillige fuglearter. Formålet for fredningen af Hovgårds Pynt er at bevare tilstanden mod ændringer som bebyggelse, beplantninger mv. Formålet for fredningen af Ellemosen er at forhindre bebyggelse og udsigtsforstyrrende beplantninger m.v. Arealet skal efter fredningens bestemmelser henligge i sin naturlige tilstand uden indgreb af nogen art. Herudover er der i området mange fredede fortidsminder, herunder især gamle dæmninger, mølleanlæg og marksystemer.

Natura 2000-planen indeholder indsatser, som skal sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi, plejetiltag og skabelse af lysninger, der kan påvirke naturværdier og beskyttelsen af arter positivt. Natura 2000-planen indeholder således indsatser, der direkte eller indirekte understøtter nogle fredningers formål, mens andre indsatser fra Natura 2000-planen ikke påvirker fredningernes formål.

1.5 Eksisterende miljøproblemer

Truslerne mod naturværdierne og områdets udpegningsgrundlag er beskrevet i basisanalysen, der danner grundlag for udkast til Natura 2000-planen for området. Planens mål er at sikre udpegningsgrundlaget mod disse trusler herunder prioritering i tilfælde af modstridende naturinteresser.

Kvælstofdeposition, næringsberigelse og randpåvirkning:

Deposition af luftbårne kvælstofforbindelser, herunder ammoniak kan påvirke næringsfattige naturtyper. Naturtyperne har forskellig sårbarhed over for kvælstofdeposition. Forøget næringsindhold kan medføre, at naturtypens karakteristiske arter forsvinder og erstattes af højt voksende arter, der favoriseres af det forøgede næringsindhold. Næringstilførsel på arealer, der grænser lige op til naturarealer, kan påvirke naturindholdet i Natura 2000-områder, men udgør dog en mindre trussel for dette område.

Tilgroning:

Tilgroning med høje græsser, urter og vedplanter forandrer naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den lavtvoksende og naturtype-karakteristiske vegetation erstattes af en mere artsfattig vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter.

De lysåbne naturtyper rigkær, tidvis våd eng og hængesæk er truet af tilgroning af vedplanter og høje græsser trods en pleje på hovedparten af forekomsterne. Forekomster uden pleje har ofte en mere udbredt grad af tilgroning også fra vedplanter. Flere af de lysåbne naturtypers forekomster er med pleje trods trussel fra tilgroning, som kan skyldes, at dyrene sjældnere græsser i de mindre attraktive områder, som derfor får en højere grad af tilgroning. Med etablering af urørt skov kan der potentielt i nogle områder opstå en øget tilgroning af lysåbne naturtyper som hængesæk.

Invasive arter:

Invasive plantearter er ikke-hjemmehørende arter, der fortrænger naturlig vegetation. Forekomst af invasive arter er en trussel, fordi arterne breder sig hurtigt og udkonkurrerer de arter, der er karakteristiske for naturtyperne. Trussel fra invasive arter er meget lille.

Afvanding:

Der er udpræget for de våde skovbundstyper som især skovbevokset tørvemose og stedvist for de lysåbne naturtyper problemer med afvanding i området. Afvanding i form af grøfter, dræn eller pumper forandrer ligeledes naturen og kan føre til ændringer i vegetationen, således at den naturlige, naturtype-karakteristiske vådbundsvegetation erstattes af en vegetation, der i højere grad præges af mere almindelige, konkurrence-stærke arter, der er knyttet til mere tørre forhold.

For småsøerne vurderes der ikke umiddelbart at være trusler imod fastholdelse af naturtilstanden og søerne er generelt i god til høj tilstand.

Skovhabitatnatur og -arter:

Fjernelse af hugstmodne træer og dødt ved i skove betyder, at skovene kommer til at rumme relativt få gamle træer og relativt lidt dødt ved, hvilket forringer levesteder for skovtilknyttede arter, herunder bl.a. mange vedboende svampe og biller. Ifølge den seneste artikel 17-afrapportering til EU om habitatnaturtypernes tilstand, mangler der generelt store træer og dødt ved i skovhabitatnaturtyper.

I dette Natura 2000-område er der på en på en betydelig del af arealet af bøg på muld, bøg på mor og elle- og askeskov konstateret færre end 1 stykke stående dødt ved pr. ha. For store træer er en betydelig del af arealet af elle- og askeskov, skovbevokset tørvemose og til dels bøg på muld konstateret færre end 1 stort træ pr. ha.

Andre trusler:

Havørn er påvirket af forstyrrelser som følger af områdets rekreative brug i yngleperioden.

1.5.1 Planens påvirkning af truslerne i området

I dette afsnit redegøres der for, om planen, med dens indsatser, potentielt vurderes at forværre eller afhjælpe ovennævnte trusler.

Natura 2000-planen indeholder ingen konkrete indsatser der kan forværre eller forbedre depositionen af kvælstofforbindelser i området. Emissionen af ammoniak fra landbruget reguleres gennem husdyrgodkendelsesloven.

Planen indeholder en målsætning om at sikre de lysåbne terrestriske naturtyper en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje. Pleje af især lysåbne naturtyper vil sikre utilsigtet tilgroning med f.eks. vedplanter, som vil bidrage til at opretholde og forbedre tilstanden. For skovnaturtyperne skal sikres en skovnaturtypebevarende drift og pleje i form af naturlig henfald af træer, skovgræsning og naturvenlig skovdrift. For områdets arter vil planens indsatser medvirke til at sikre egnede levesteder, ligesom de vil bidrage til at skabe størst mulig naturmæssig robusthed og sammenhæng i områdets natur ved bl.a. at sikre større driftsenheder af lysåbne naturtyper og skovnaturtyper. Planen indeholder en indsats om at udlægge urørt skov. En potentiel tilgroning i disse områder imødekommes med udsætning af græssende dyr.

Også udtagning af lavbundsjord kan bidrage til sammenhængende arealer, øget robusthed og give mulighed for mere naturlig dynamik. En sådan udtagningen kan ligeledes være til gavn for bl.a. arter tilknyttet våde naturtyper som stor vandsalamander, skæv- og sumpvindelsnegl samt rørdrum og rørhøg.

Skovnaturtypebevarende drift og pleje samt urørt skov vil bidrage til at stabilisere naturtilstanden og mindske behovet for en vedvarende indsats i skovnaturtyperne og skabe mere struktur i skovene. Planen har også haft indsats som skal sikre en mere hensigtsmæssig hydrologi, hvilket vil bidrage til at stabilisere naturtilstanden og mindske behovet for en vedvarende indsats i de beskyttede naturtyper, der stiller særlige krav til hydrologien som f.eks. hængesæk, rigkær og tidvis våd eng. En mere hensigtsmæssig hydrologi vil indirekte være til gavn for bilag IV-arterne stor vandsalamander og stor kærguldsmed samt vandløb og søer, da udvaskning og erosion forventeligt mindskes. Fastholdelse af de indsatser, der er gennemført for at forbedre hydrologien fra 2016-2021 vil ligeledes bidrage til at stabilisere naturtilstanden og mindske behovet for en vedvarende indsats i de beskyttede naturtyper, der stiller særlige krav til hydrologien.

Indsatsen for de lysåbne naturtyper vil i stor udstrækning medvirke til at sikre forholdene for områdets udpegede fuglearter samt en lang række andre fuglearter, der benytter området som yngle- og levested.

Planens indsats om udlægning af urørt skov forventes at forbedre tilstanden af områdets skove og hermed forbedre levesteder for skovtilknyttede dyr, planter og svampe.

1.6 Internationale miljøbeskyttelsesmål

Danmark har tilsluttet sig en række internationale konventioner indeholdende miljøbeskyttelsesmål, hvis indhold i en lang række tilfælde er indarbejdet i lovgivningen. For EU- lovgivningen gælder generelt, at den er implementeret i dansk lovgivning. Danmark har bl.a. ratificeret Ramsarkonventionen og Biodiversitetskonventionen. Biodiversitetskonventionens formål er bl.a. at sikre, at den biologiske mangfoldighed bevares. Formålet med Ramsarkonventionen er at beskytte vådområder med en særlig betydning for fugle. Danmark har udpeget 28 Ramsarområder, der alle indgår i EU's fuglebeskyttelsesområder. Ramsarområderne er dermed en del af det danske Natura 2000-netværk.

Planen er en udmøntning af EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiv implementeret i dansk lov via Miljømålsloven, lovbekendtgørelse nr.119 af 26. januar 2017 med senere ændringer. Planen vil sikre, at areal og tilstand af kortlagte naturtyper og levesteder for omfattede arter ikke går tilbage eller forringes. Samtidig vil der ske en særlig indsats for truede naturtyper og arter, hvilket er afspejlet i indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne for tredje planperiode.

1.7 Planens indvirkning på miljøet

Natura 2000-planens indsats vedrører hovedsageligt forbedring af allerede eksisterende og beskyttet natur, idet evt. forbedrede vandforhold for naturarealer og eventuel udtagning af kulstofholdige lavbundsjord har en positiv effekt på særligt biodiversitet, men også i forhold til vand- og klimamål.

I tabel 1 herunder er gennemgået planens sandsynlige indvirkning på en række faktorer ifølge lovbekendtgørelse nr. 1976 af 27. oktober 2021, bilag 4.

Der er indledningsvist i den strategiske miljøvurdering redegjort for planens indvirkning på miljøet over landegrænser.

Planens indvirkning på	Påvirkes	Ingen påvirkning	Redegør for indvirkning
------------------------	----------	------------------	-------------------------

<p>Flora, fauna og biologisk mangfoldighed</p>	<p>X</p>	<p>Natura 2000-planen nr. 134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose medvirker generelt til at sikre, at flora, fauna og biologiske mangfoldighed bevares og forbedres, idet planen medvirker til at skabe gunstige forhold for naturen.</p> <p>Planen medvirker til at opnå sammenhæng i områdets natur ved at sikre større arealer med lysåbne naturtyper bidrager til en større robusthed for naturtyperne og de arter knyttet hertil. Planens indsats om udtagning af lavbundsjord kan bidrage til at skabe større sammenhængende naturområder med større områder med naturtyper på vådbund som fx rigkær og tidvis våd eng og dermed gavne arter som fx stor vandsalamander, sump vindelsnegl og rørhøg.</p> <p>Planen vil med pleje medvirke til at hindre at tilstanden af områdets lysåbne naturtyper forringes på grund af tilgroning med høje urter og vedplanter. Yderligere vil den desuden medvirke til, at naturtyper og arter, der ikke er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, får forbedrede forhold. Se under "Arter".</p> <p>Fortsat pleje og genetablering af en hensigtsmæssig hydrologi vil modvirke tilgroning af lysåbne naturtyper som f.eks. rigkær, hængesæk og tidvis våd eng og dermed sikre områdets natur. Dette vil også betyde, at søer i god naturtilstand kan fastholdes i denne tilstand. Etablering af hensigtsmæssig hydrologi vil også genoprette betingelserne for fx skovbevokset tørvemose m.fl. med naturtype-karakteristiske arter og dermed skabe en naturtilstand til gavn for arter tilknyttet hertil. Dette kan mindske behov for vedvarende indsats i de beskyttede naturtyper, der stiller særlige krav til hydrologien. Vådere forhold i de lysåbne naturtyper kan betyde opretholdelse eller bedre levesteder for rørdrum og rørhøg og mindre mulighed for prædation.</p> <p>Etablering af hensigtsmæssig hydrologi i forbindelse med urørt skov forventes at påvirke våde habitatnaturtyper positivt.</p> <p>Planens indsats om udlægning af urørt skov med mere hensigtsmæssig hydrologi, flere skovlysninger, mere dødt ved vil potentielt også skabe bedre betingelser for karakteristiske, rødlistede og fredede arter tilknyttet skov.</p>
---	----------	---

			Planens indsats med at sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje vil også gavne skovtilknyttede fugle og arter pga. bedre og mere varierede skovstrukturer.
Befolkningen	X		<p>Natura 2000-planen har fokus på sikring af den eksisterende udpegede natur i området. For visse arealer vil gennemførelsen af planen betyde, at de vil blive omfattet af en plejeindsats, som vil kunne medføre en ændret drift på arealerne.</p> <p>Planen vurderes at bidrage til at sikre og forbedre naturgrundlaget, hvilket giver mulighed for større naturoplevelser.</p> <p>Visse indsatser i Natura 2000-planen, fx potentielle hydrologiprojekter, udlægning til lavbundsjord og urørt skov, kan medføre en ændret tilgængelighed til områder på visse tidspunkter af året, som følge af fx mere vådbund, væltede træer og eventuelle hegninger.</p> <p>Der er offentlig adgang og eksisterende stisystemer til flere dele af området. Restriktioner for at begrænse befolkningens adgang har betydning for især rovfugle i Nejede Vesterskov mod forstyrrelser. Natura 2000-planen indebærer ikke yderligere restriktioner for offentlighedens adgang. Men det kan ikke udelukkes, at visse ændringer af de hydrologiske forhold og/eller opsætning af hegn kan betyde, at adgangsforholdene i området må ændres.</p>
Menneskers sundhed		X	<p>Natura 2000-planen har til formål at sikre, at de beskyttede naturtyper opnår en gunstig naturtilstand og at levesteder tilsvarende opnår en for arterne gunstig tilstand. Naturområder af god-høj kvalitet er af betydning for den rekreative udnyttelse af området, og dermed menneskers sundhed.</p> <p>Det vurderes, at gennemførelsen af planen ikke vil være i modstrid med hensynene til menneskers sundhed, men i stedet at en øget biodiversitet og mere robuste økosystemer vil bidrage positivt til menneskets sundhed. Sikringen af den beskyttede natur vurderes i øvrigt ikke at have en sundhedsmæssig effekt, men det vil kunne betyde at f. eks. områder udlagt til urørt skov med tiden vil blive "vildere" og potentielt mere utilgængelige. Natura 2000-planen vil kun potentielt, undtagelsesvist og på mindre arealer kunne ændre den rekreative udnyttelse af områderne, der foregår i dag.</p>

Jordbund		X	<p>Det vurderes, at planen ikke påvirker jordbundens beskaffenhed idet, at indsatsprogrammet i planen ikke omfatter tiltag som vil kunne bevirke, at stoffer eller andet materiale vil kunne påvirke jordbunden, ligesom der heller ikke graves i området</p> <p>Se desuden vurderinger i skemaet under "Flora, fauna og biologisk mangfoldighed" og "Vand".</p>
Vand	X		<p>Natura 2000-planen rummer ikke indsatskrav for vandkvaliteten, da disse krav fastlægges i vandområdeplanerne. Natura 2000-planens indsatser vedrørende naturpleje, udtagning af lavbundslande og forbedring af hydrologi vil medvirke til at tilbageholde kvælstof og dermed medvirke til at opnå vandområdeplanernes mål.</p> <p>Genskabelse af hensigtsmæssig hydrologi, udtagning af lavbundslande og etablering af urørt skov vil bidrage til mere frit strømmende vand og naturlige fluktuationer i vandstanden, som er vigtige processer, der er med til at skabe variation og dynamik.</p> <p>Ved etablering af urørt skov kan indsatser potentielt påvirke sønaturtyper og søer, når græssende, store dyr evt. gør brug af vandløb og søer til badning. Helårsgræsning kan medvirke til at holde søbredder lysåbne til gavn for fx vandfugle. Planens mulige indsats om udlæg af urørt skov kan betyde reduktion af arealet med ikke-hjemmehørende træarter samt udsætning af græssende dyr, hvilket lokalt kan betyde mere optrådte å og søbredder samt øget erosion og udvaskning af næringsstoffer.</p>
Luft		X	<p>Det vurderes, at Natura 2000-planens indsatser for forbedring af de beskyttede naturtyper og arter ikke vil have indflydelse på luftkvaliteten, fordi indsatserne ikke medfører emission af stoffer til luften.</p>
Klimatiske faktorer	X		<p>Indsatser i Natura 2000-planen kan potentielt medvirke til at mindske udledningen af CO₂, idet tidligere drænede jorde igen vandmættes med deraf mindre udledning af CO₂ i forbindelse med hydrologi projekter og udtagning af lavbundslande. En øget mængde dødt ved, som konsekvens af etablering af urørt skov, kan fremme en vis tilbageholdelse af CO₂.</p>
Materielle goder		X	<p>Det vurderes, at indsatser i Natura 2000-planen ikke påvirker materielle goder negativt, idet realisering af indsatsprogrammet ikke berører ejendomme eller andre værdier for den brede</p>

			<p>befolkning eller lokalbefolkninger. Fortidsminder, kulturarvsarealer samt adgangen til naturområder og en højere værdi af naturen er vurderet under emnet "Flora, Fauna og Biologisk mangfoldighed", "Befolkningen", "Menneskets sundhed", "Vand" og/eller "Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater".</p> <p>Da kommerciel skovdrift ophører, hvis dele af området udlægges til urørt skov med det formål at fremme biodiversitet, vil udbuddet af certificeret træ fra de udpegede arealer også falde med tiden.</p> <p>Natura 2000-planens indsatser modvirker tilgroning af fortidsminder, og medvirker dermed til at sikre kulturarven.</p>
Landskab	X		<p>Sikring og forbedring af naturgrundlaget, herunder naturplejetiltag, vil øge landskabsværdien ved at give mulighed for et varieret landskab bestående af forskellige landskabstyper.</p> <p>Planens indsats om udlægning af urørt skov vil potentielt føre til ændringer i skovstrukturen i skovene med mere dødt ved og store træer, som vil opfattes anderledes og give landskabet et andet udtryk i dele af området.</p> <p>Udlægning til urørt skov med fx ændringer i hydrologien, forventes at medføre en øget variation i landskabet med mere våde skovtyper. Ovennævnte kan også ske som følge af ændret pleje, etablering af pleje, eller ved udtagning af lavbundslande, som i perioder vil stå under vand.</p>
Kulturarv, herunder kirker, arkitektonisk arv og arkæologisk arv		X	<p>Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen berører ikke områder omkring kirker, mindesmærker eller andre menneskabte værdier. Det vurderes derfor, at realisering af Natura 2000-planens indsatsprogram ikke vil have nogen væsentlig indflydelse på kulturarv i området, herunder betydning for fortidsminder, bygninger og arkitektur. Planens indsatser om pleje vurderes ikke ændre på den eksisterende pleje af fortidsminder som Dronningholm.</p>
Arter	X		<p>Natura 2000-planens indsatser som pleje af områdets naturtyper, udtagning af lavbundsarealer, hensigtsmæssig hydrologi og urørt skov vil påvirke naturtyper på udpegningsgrundlaget og dermed levesteder for truede, sjældne og rødlistede arter i området eller i tilstødende områder positivt. Indsatserne medvirker derfor til at opretholde betingelserne for arter tilknyttet områdets naturtyper som pukkellæbe og sump-hullæbe samt bilag IV</p>

			arterne spidssnuet frø, stor kærguldsmed, løgfrø og stor vandsalamander. Generelt vil indsatser i forbindelse med udlæg af urørt skov som veteranisering af træer, forøgelse af dødt ved og skabelse af lysninger skabe bedre forhold for mange skovtilknyttede arter af især svampe og insekter.
Fredninger, Bekendtgørelsesfredninger og vildtreservater		X	Indsatsprogrammet i Natura 2000-planen for området vurderes ikke at ville være i modstrid med bestemmelserne i områdets fredning, da Natura 2000-planens indsatser vedrører tiltag som skal forbedre levesteder og naturtypers tilstand. Der er ingen bekendtgørelsesfredninger eller vildtreservater i området.
Kumulative effekter	X		Natura 2000-planen har til formål at sikre og forbedre naturkvaliteten for naturtyper på områdets udpegningsgrundlag. Evt. realisering af indsatsprogrammet i planen kan potentielt medvirke til en kumulativ positiv påvirkning i samspil med konkrete projekter. I den offentligt ejede skov, Nejede Vesterskov, sikres det løbende af lodsejer, at rovfugle i rimeligt omfang har fred for forstyrrelser fra mennesker ved at i perioder at afspærre stier, der går tæt forbi reder.

Tabel 1. Gennemgang af planens indvirkning på en række miljøforhold.

1.8 Foranstaltninger der modsvarer negativ indvirkning på miljøet

Planen har indvirkning på de faktorer, der er listet i tabel 1. Vedrørende modstridende naturinteresser følger prioriteringen Natura 2000-planens retningslinjer. For så vidt angår modstridende naturinteresser henvises til Natura 2000-planens afsnit 3.3. Se i øvrigt afsnit om grundlag for prioriteringer nedenfor.

Natura 2000-planerne skal generelt sikre en højere kvalitet af naturen og bidrage til en større biologisk mangfoldighed. Etablering af urørt skov vil potentielt kunne påvirke våde naturtyper (både lysåbne og skovtyper) eller naturtyper på tidligere drænede jorde, som bliver vådere. Det kan i nogle tilfælde betyde at bevoksninger vil gå ud som følge af ændret vandstand. Sådan en påvirkning fx kunne håndteres ved at følsomme forekomster af naturtypen sikres udeladt af arealet som udlægges til urørt skov.

Udsætning af større græssere eller helårsgræsning som kan have en påvirkning af søbredder fra badning af store, græssende dyr i for stort omfang. Græsning vil alt efter intensitet og typen af græssere, potentielt også kunne påvirke følsomme forekomster i området af fx rigkær, tidvis våd eng og hængesæk. Normalt vil en påvirkning af følsomme forekomster af naturtyper eller levesteder for arter kunne undgås ved at regulere græsningstrykket eller frahegne de følsomme naturtyper og/eller levesteder for arter, der findes i området.

Også etablering af skovlysninger, som et led i etablering af urørt skov, kan potentielt påvirke den skovnaturtype, hvorfor skovlysningen etableres. Ved det konkrete projekt kan skovlysning placeres i en naturtype hvor påvirkning er mindst mulig eller vurderes at kunne bidrage positivt til en given skovnaturtypes struktur.

Udlægning af urørt skov i området kan medføre en ændret tilgængelighed til områder på visse tidspunkter af året, hvor jordbunden vil være vådere, ligesom færdsel uden for veje og stier med tiden kan blive sværere som følge af væltede træer, og eventuelle hegninger. Hvor staten udlægger urørt skov vil adgangen til området blive sikret gennem fortsat vedligeholdelse af veje, stier og friluftsfaciliteter, så skovene vil fortsat være tilgængelige. På private arealer der udlægges til urørt skov vil de generelle adgangsregler som følger af Lov om naturbeskyttelse, fortsat gælde.

Etablering af hegn vil kunne påvirke passage for fauna og mennesker ud og ind af området. Påvirkningen imødekommes ved at der laves faunapassager, huller i hegnet og låger til både biler og mennesker, som skal sikre, at fauna, på nær græssere, vil kunne bevæge sig ud og ind af området. Adgangen for mennesker og biler sikres fortsat mulig. Der vil generelt blive taget hensyn til bl.a. friluftsliv og fortidsminder. Det kan f.eks. ske ved tiltag som opsætning af hegn, ændring af stier o.l. Planlægning og styring via stisystemer kan ud over at styre besøgenes adfærd også bidrage til, at der kan være stilleområder for store planteædere.

For at sikre hensynet til fuglearterne på udpegningsgrundlaget ved etablering af udsigtsplatforme og stisystemer for besøgende, vil der kunne udlægges stillezoner, ligesom potentielt anlægsarbejde m.v. vil kunne udføres på tidspunkter af året, hvor det forstyrrer fuglene mindst.

Planen indeholder en indsats om udtagning af kulstofholdig lavbundsgrunde. En udtagning af lavbundsgrunde vil potentielt kunne påvirke yngle- og rasteområder for bilag IV-arter som fx stor vandsalamander. Levestederne vil potentielt kunne ændre karakter og blive vådere. En negativ påvirkning af levesteder for stor vandsalamander vil kunne undgås ved fx at sikre tilstrækkeligt med egnede raste- og ynglesteder på det tidspunkt projektet realiseres, ligesom en nøje planlægning af anlægsfasen af projektet på bestemte tidspunkter af året, samt evt. brug af paddehegn, vil kunne forebygge ødelæggelse af yngle- og rasteområder, samt påvirkning af bestanden af stor vandsalamander. Evt. etablering af erstatningsbiotoper vil ligeledes kunne sikre opretholdelse af den økologiske funktionalitet for arten.

Ved såvel pleje af eksisterende natur som udlægning af landbrugsarealer til natur vil dette ske efter aftaler mellem lodsejeren og kommunerne og mod økonomisk kompensation via EU's landdistriktsprogram.

1.9 Miljøvurderingens gennemførelse og grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planerne udarbejdes som følge af habitatdirektivets artikel 6. stk. 1, som fastslår, at medlemsstaterne skal iværksætte de nødvendige bevaringsforanstaltninger, hvilket bl.a. kan indebære udarbejdelse af hensigtsmæssige forvaltningsplaner, som er specifikke for lokaliteterne eller integreret i andre udviklingsplaner, relevante retsakter, administrative bestemmelser eller aftaler. I Danmark udarbejdes Natura 2000-planer, som angiver overordnede og konkrete mål for lokaliteterne, indsatsprogram med retningslinjer og evt. mulighed for prioritere mellem forskellige naturtyper og levesteder for arter på udpegningsgrundlaget ved realisering af indsatsprogrammet.

Natura 2000-planen er en overordnet statslig plan, som skal gennemføres gennem frivillige og lokale indsatser. Natura 2000-planen udarbejdes på baggrund af en basisanalyse, der bl.a.

præsentere data, redegør for relevante trusler og naturtilstanden. Natura 2000-planen danner efterfølgende grundlag for udarbejdelsen af en Natura 2000-handleplan. Natura 2000-handleplanen udarbejdes af kommunale og andre ansvarlige myndigheder, og har fokus på de forventede forvaltningsindsatser og initiativer, fordeling af indsatser mellem ansvarlige myndigheder og tidsfølgen for gennemførelsen af indsatserne.

Der kan således ikke i forbindelse med Natura 2000-plan foretage en konkret vurdering af indsatsernes miljøpåvirkning, da Natura 2000-planer ikke fastlægger hvor den konkrete indsats skal gennemføres. Miljøvurderingen er gennemført ud fra tilgængelig viden, bl.a. de oplysninger der fremgår af basisanalysen, udkast til Natura 2000-planen og det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

I de seneste basisanalyser (offentliggjort juni 2020) redegøres der for relevante trusler, og dermed at der fortsat er behov for indsatser for at sikres den nuværende naturtilstand og på sigt opfylde habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivets mål. I tredje planperiode (2022-2027) er der fokus på at sikre mere naturlige processer og naturens robusthed bl.a. i form af sammenhængende arealer, udlæg af urørt skov og udtag af kulstofholdige lavbundslande. Derudover er der fokus på sikring af den eksisterende natur og levesteder bl.a. ved at fortsætte plejen af plejekrævende arealer, bekæmpe invasive arter, afsøge behovet for at udlægge forstyrrelsesfrie zoner og afsøge behovet for fiskeriregulering.

Overvejelserne har ført til, at der i Natura 2000-planen for N134 Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose planlægges gennemført en særlig indsats for at sikre særligt rigkær men også tidvis våd eng, en hensigtsmæssig hydrologi, drift og pleje. Desuden planlægges gennemført en særlig indsats for rydning af opvokset krat og skov, der ikke er habitatskov, som led i at opnå større sammenhæng af de lysåbne naturtyper og skabe større naturmæssig robusthed for områdets lysåbne naturtyper. Der fokuseres også på udlæg af urørt skov og sikre en skovnaturtypebevarende drift og pleje for at øge skovnaturtypernes strukturer og forbedre de hydrologiske forhold. Der fokuseres også på at udtage kulstofholdige lavbundsland der bidrage til at skabe sammenhængende arealer til gavn for bl.a. områdets fuglearter.

Planen har til hensigt at sikre udpegningsgrundlaget og fremmer herved den biologiske mangfoldighed generelt. En målsætning for en bestemt naturtype, fugl eller art vil dog kunne indebære en nedprioritering af andre naturtyper, fugle eller arter. For området er der foretaget følgende valg:

Skovbevoksede tørvemoser (91D0), der er et resultat af en kolonisering af en tidligere ubevokset mosetype som følge af menneskelig påvirkning, nedprioriteres i planen til fordel for hængesæk (7140) så længe, at arealet af skovnaturtypen opretholdes på nationalt biogeografisk niveau. Gamle bevoksninger af skovbevoksede tørvemose (91D0) bevares.

Ved etablering af lysåbne, lavtvoksende plantesamfund som rigkær (7230) skal der tages hensyn til at sådanne arealer ikke giver optimale levesteder for rørdrum og rørhøg. Rørdrum og rørhøg kræver store sammenhængende områder med gammel rørskov, der har højere prioritet end etablering af nye lysåbne rigkær.

I forbindelse med etablering af urørt skov kan etablering af en mere hensigtsmæssig hydrologi betyde, at det ikke med sikkerhed kan forudsiges hvilken naturtype, der udvikles over tid andet end en naturtype på våd bund. Andre tiltag som etablering af nye lysåbne arealer i skov, kan skabe levesteder for bl.a. insekter og fugle knyttet hertil. Veteranisering af træer kan også på kort sigt betyde ændring i naturtilstanden for nogle skovnaturtyper, men i planen prioriteres dette på sigt, da det vil være gavn for udvikling af skovnaturtyper samt hulrugende fugle og store insekter tilknyttet gamle træer og dødt ved.

1.10 Overvågning

Resultatet af Natura 2000-indsatsen i forhold til udpegningsgrundlag og naturtilstanden bliver fulgt op på gennem det nationale overvågningsprogram, NOVANA, som Miljøministeriet er ansvarlig for. Desuden afrapporterer Danmark bevaringsstatus vedr. habitat- og fuglebeskyttelsesdirektivet til EU-kommissionen hvert 6 år.

Basisanalysen bygger på kortlægningsdata og udgør det nuværende vidensgrundlag om status for områdets udpegningsgrundlag i forbindelse med Natura 2000-planlægningen. Basisanalysen gennemgår systematisk udpegningsgrundlaget med en beskrivelse af status for hver enkelt art, fugl og naturtype. Det er hensigten, at denne analyse opdateres i forbindelse med fremtidige planperioder.

Resume

Strategisk MiljøVurdering for forslag til Natura 2000-plan 2022-2027 for Arresø, Ellemose og Lille Lyngby Mose (nr. 134). Miljøvurderingen sammenfatter Natura 2000-planforslagets påvirkning af miljøet.

Miljøstyrelsen
Tolderlundsvej 5
5000 Odense C

www.mst.dk